

1786, 31. 919

B E L L V M 3-15
T R I C E N N A L E
M V T A T I O N I B V S I V R I S P V B L I C I
F O E C V N D V M
D I S S E R T A T I O P R I O R

Q V A M

A M P L I S S I M I P H I L O S O P H O R V M O R D I N I S
A V C T O R I T A T E

D. XXVII. SEPT. MDCCLXXXVI

H. L. Q. C.

P V B L I C E D E F E N D E T

M. G O D O F R. L V D O V I G V S W I N C K L E R

I. V. B.

A S S V M T O S O C I O

F R I D E R. A V G V S T O F E R D I N A N D O
L I N D E M A N N

D R E S D E N S I

L I P S I A E

E X O F F I C I N A S A A L B A C H I A

BELLETRIE
TRICENNALE
INVOLUTIONES IVIS PABICI
FOROVINDIA
DISSERTATIO PRIOR

AVIA
ADPUSSEI PHILOSOPHORVM ORDINIS
AVTORITATE
D. XXXII SEPT. MDCCLXXXVI
M. L. O. C.
PABICE DE PABICE
M. GODOFR. FAVDOVICVS WINGKLER
I. V. L.
AVTORIS SOCIO
PABICE AVVSTO TERRITAVNDI
F. L. D. M. A. N.
DESSAVI

LIPTIAE
EX OFFICINA CAESARINA

§. I.

Prooemium.

Certum indubitatumque est, ex rerum antiquitus gestarum monumentis, eo vberiores fructus, tum ad omne litterarum genus, tum inprimis ad cognoscendam Imperii Germanici formam ac regimen hodiernum redundare, quo maiori studio tenebras, quibus inuolutum est illud aeuum, dissipandi occupamur. Eam rem praeter PÜTTERVM^{a)}, GVNDLINGIVS, HAHNIVS atque HOFFMANNVS intellexere, quorum illi historiam iuris publici Conradi III.^{b)} et Friderici^{c)}, hic vero egregiam dissertationem de iure publico, quale temporibus magni, ut vulgo vocant, interregni existit^{d)}, scripserunt. Quidni igitur etiam operae pretium sit, formam Germaniae publicam, qualis per bellum tricennale esset, contemplari, quod non solum ad cognoscendum Germaniae regimen hodiernum, sed ad nexum quoque diuerforum in eadem sacrorum definiendum quam maxime conferat? Cui quidem operi quamquam me eo minus sufficere sentiam, quo maiore fama et auctoritate pollent nomina virorum illorum, quorum exempla supra a me laudata mihi

a) Litteratura iur. publ. Tom. I. sauro rer. Suevicarum Tom. II. pag. 268.

c) WEGELIN. l. c. p. 303.

b) Reperitur in WEGELINI The-

d) ibid. p. 391.

mihī praeluxerunt: ac quo propius huic aeuo accedit opus illud praestantissimum Ill. HAEBERLINI ^{e)}, quod quidem ad ea tempora nondum perductum optima quaeque exspectare nos iubet; veniam nihilominus impetrabit a viris historiarum peritis adolescentia iuuenis, qui in aggrediendo eiusmodi opere eam inprimis ante oculos habuit rationem, vt, collectis virorum doctorum super qualicumque hoc eruditionis specimine suffragiis, clarior his temporibus lux affundatur, et ipse per eorum sermones doctior factus vberissima in ediscenda iuris publici prudentia capere possit incrementa. Contemplaturi vero statum Germaniae, qualis ab initio belli tricennalis e turbis Bohemicis deriuando, vsque ad quietem Imperio pace Westphalica redditam obtinuit, tantum abest, vt velimus magno apparatu indagare, qualis fuerit forma Imperii externa, quales eius limites Geographici, quanam foedera reipublicae Germanicae cum vicinis fuerint inita, aut denique quam fortuna bellum gestum sit, (quippe quae omnia iam dudum ab aliis sunt tradita) vt potius internam reipubl. conditionem et formam Imperii publicam, item vincula, quibus Imperator et Ordines intuitu regendarum ciuitatum iungerentur, quatenus recens nata aut legibus mutata vel saltim confirmata fuerint, habitum denique vtriusque religionis animus sit illustrare. Ante oculos itaque habebimus semper leges turbata illa aetate ab Imperio latas, et sequemur

e) FRANZ. DOM. HAEBERLIN *bis auf unsre Zeiten*, I-19ter Th. *neueste deutsche Reichsgeschichte vom* 1786, 8. *Anfange des schmalkaldischen Kriegs*

quemur Instrumentum pacis, tanquam normam atque exactissimam regulam, ad quam omne institutum componetur. Constat enim esse illo cautum ^{f)} „ne posthac in statu politico contro-
 „versae orientur“, finemque eius fuisse non solum stabiliendi atque confirmandi leges priores, sed etiam restituendi tranquillitatem Imperii et controuersias inter Caesarem atque Ordines componendi ^{g)}. Qua quidem regula diligentius considerata atque cum priorum temporum statu et insequenti aeuo comparata, institui, ius publicum huius aetatis pro virium imbecillitate illustrare, cuius studium tunc nimis neglectum iacuisse dolemus. Perpauci enim fuere, qui per priores quindecim belli annos vix mediocrem, ne dicam accuratiorem eius cognitionem sibi comparauerunt, id quod iam SPENERVS et TITIVS, Viri fama et existimatione qua pollent dignissimi, viderunt, quorum ille ^{h)} affirmat, neminem omnino, qui ea aetate iuri publico operam daret, solidam eius atque erroribus vacuam notitiam sibi comparasse, ac, quae in eorum scriptis reperiamus bona, tantis vitiis obscurari, vt operae pretium vix sit ea separare. TITIVS ⁱ⁾ vero iudicium ita legimus: „Quosdam illius aetatis scriptores iudicium hic necessarium destituit, aliis necessaria admicula ac imprimis solidior principiorum politicorum notitia desunt, quorundam doctrinam praecudicia iuris Romani aut partium studia
 A 2 „corrum-

f) Instrum. Caesareo Suec. Art. VIII. §. I.

g) Instrum. Pac. Monast. Prooem, §. 47.

h) *Deursches ius. publ.* T. I. Lib. I. cap. 3. §. 17. pag. 69.

i) *Spec. iur. publ.* Lib. I. cap. I. §. 37.

»*corruptunt, in multis denique deest usus et experientia.*“ Et his quidem, quos cum SPENERO et TITIO parui pendere haud dubitauimus, BESOLDVS, LAMPADIVS aliique, excepto tamen LIMNAEO, cuius aliqua in ius publicum illius aetatis exstant merita, annumerandi erunt, donec paulo post CONRINGIVS, PHIL. BOGISEL. A CHEMNITZ, qui sub ficto nomine HIPPOLITHI A LAPIDE latet, et nihilominus partium studio corruptus, Imperatori nimis aduerfabatur, eorumque discipuli nouam quasi iurisprudentiae publicae epocham aperirent, ex qua iura Imperatoris et Imperii diligentius coli coeperunt. His quidem rationibus adducti, in explicando nostro argumento ita verfabimur, vt internam Imperii conditionem in duas distinguamus partes, quarum altera, ius publicum seculare (si ita vocare licet) i. e. mutua Imperatoris atque ordinum Imperii in ciuitate regunda iura, altera ecclesiasticum comprehendet, comparata prius illius aetatis historia cum prioris et posterioris aevi monumentis.

§. II.

At enim vero sicuti in omnibus rebus ordine procedendum est, ita etiam hoc in argumento, recte, vt opinor, verfabor, facto ab externa Imperii forma initio, deinceps internam eius conditionem contemplaturus. Scilicet notum est, Maximilianum Imperatorem initio saec. XVI. Germaniam totam in decem circulos distribuisse, quae diuisio etiam belli tricennalis tempestate obtinuit, et quodammodo etiam bello exacto; eo tamen discrimine, vt, quoniam per pacem Osnabrugensem quaedam partes a Germania abruptae ad exteros peruenerunt,

fines

fines circularum antea paullo latiores essent, quam post pacem. Huius enim articulo X. ^{k)} Sueciae ita satisfactum esse videmus, ut non solum citerioris Pomeraniae et episcopatum Bremensis et Verdenfis dominium et iura, sed vltioris quoque particula aliqua, Wismaria denique vrbs ipsi concessa atque adeo ad vicinos translata fuerint, ita tamen ut praeter nexum feudalem, quo Suecia illam tenebat, arctior quoque inter Germaniam atque Pomeraniam coniunctio restaret, quippe quae ius sessionis quoque et voti in comitiis ferendi retinebat, ex quo certissime colligere possumus, has regiones isto, de quo maxime agimus, aevo a Germania indiuifas fuisse, cum ad annum vsque 1637 ducibus subessent, quorum vltimus Bogislas XIV dicto anno obibat. Neque vero omnis Italia eo tempore legibus atque superioritate Imperii exempta fuit, quod multis documentis illius aeui historia docet. Nam, quamquam inferior eius pars ac ditio Pontificis, Imperii superioritate liberata erat, tamen quaedam Italiae superioris ciuitates Imperio adhuc suberant ^{l)}. Et Etruriae quidem cum Germania nexum ab antiquissimis temporibus ad XVII vsque saeculum talem fuisse, ut omnes eius principes ab Imperatore terras suas tanquam feudum Imperii acciperent, GYNDL-

A 3

GIVS

k) Art. X. §. 2. 3. 6. 7.

l) Affirmant quidem LIMNAEVS in iure publ. Imp. R. G. T. I. Lib. I. e. 9. et CONRINGIVS de finib. Imp. e. 20. et 21. p. m. 293. sq. terras Pon-

tificum Rom. prima saec. XVI parte Imperio subiectas fuisse, argumenta tamen eorum satis friuola vberius iam refutauit STROVVIVS in Syntagm. Iur. Publ. cap. 2. §. 4.

civis satis superque docuit, id quod etiam in ducatu Mantuae
 et Montisferrati obtinuisse legimus. Quum enim Vincentius
 II. Mantuae princeps anno 1629. sine prole mascula vita dece-
 sisset, maritumque filiae ex fratre susceptae successorem constituif-
 set, res ea vehementi contentioni inter hunc atque Caesarem,
 Guastallae ducem occasionem dedit, quem Imperator in mor-
 tis euentum infeudauerat. Huius itaque litis componendae
 causa Ferdinandus Imperator non modo Mandatarium Man-
 tuam misit, qui Imperii iura atque negotia ibi gereret, sed ex-
 ercitus quoque illuc ire teste BARRIO ^{m)} eo consilio iussit, ut
 Imperii iura tueretur. Quis igitur est, qui non intelligat, do-
 minium directum aequae ac superioritatem in has regiones Im-
 perio competiisse, cum praesertim constet, Carolum ducem ab
 Imp. Ferdinando in casum denegatae iustitiae ad Electores
 prouocasse et vltro sententiae ab Imperii iudiciis latae se subie-
 cisse. Quo minus vero etiam affirmari poterit, liberas ciuitates
 in Italia superiori sitas cum Imperio coniunctas fuisse, eo ma-
 gis sententia nostra inde firmabitur, quod finito etiam bello
 nexus feudalis inter Italiam superiorem atque Imperium reman-
 serit, cum in diplomate aliquo Caroli VI. Imp. 46. feudorumⁿ⁾
 Imperialium in Italia sitorum mentio fiat, et dux adeo Allobro-
 gum paullo post pacem initam Vicariatum mortuo Imperatore
 Ferdinando in Italia gesserit. Heluetia autem iam saec. XVI.
 in libertatem sese asseruerat, et quamuis pace demum Ospa-
 brugenfi

^{m)} *Allgem. Geschichte von Deutsch-
 land* Tom. VII. p. 561.

ⁿ⁾ IO. IAC. MOSERS *Wahlkapitulation* Carl VII, T. I. p. 210.

brugenſi Imperator atque Ordines Heluetiis plena libertatis iura concederent, eosque omni vinculo ſolutos declararent, tamen iam antea ſuis iuribus gauiſi et Imperii ſuperioritate exempti erant. Atque hoc eo minus negari poteſt, quo certius et ex legatione bello ipſo adhuc flagrante ab illis ad cameram Imperialem miſſa, cui ſubeſſe amplius negabant, et ex ipſis Inſtrumenti verbis confirmatur et declaratur.

Et haec quidem de finibus Imperii circa meridiem et ſeptentrionem conſtitutis ſufficiant. Ad orientem occidentemque animum iam vertamus. Et de Bohemia quidem haud leuis inter viros doctos controuerſia exiſtit, quum alii Germanorum Imperio annumerare eam omnino dubitent, alii vero ſententiam hiſ plane contrariam ſequantur, aut ſaltem iuſto arctiora vincula inter Germaniam atque Bohemiam conſtituant, in quem errorem praecipue GOLDASTVS ^o) incidiſſe videtur, quippe qui regnum illud circulis, in quos Imperium diſpescitur, adſcriptum fuiſſe, contra rerum geſtarum hitoriam affirmavit, eleganter tamen ſingulari diſſertatione a HERTIO ^p) reſutatur, in qua luculenter oſtenditur, praeter nexum feudalem, quo Germaniae adſtringebatur, aliis quibusdam praeterea vinculis cum Imperio cohaeſiſſe: nimirum ab anno inde 1459 electioni Imperatoris affuiſſe,

o) In ſingulari, quem conſcripſit SCHMINCKIUS ib, 1719. II. Tom. libello, de Bohemiae regni, incorporatarumque provinciarum iuribus et privilegiis nec non de haereditaria regiae Bohemorum familiae ſucceſſione, Frf. 1627. 4. quem poſtea edidit

SCHMINCKIUS ib, 1719. II. Tom. fol.

p) In diſſ. de renouato inter regnum Bohemiae atque S. R. I. nexu, in eius opusculis rarior. ex edit. Hombergk. Volum. II. T. I. p. 317. ſq.

affuisse, et reuidentae Capitulationis partes aliquas a Matthiae inde temporibus, et Archiofficii munus sustinuisse ^{q)}. Quamquam enim negari nequit, regnum Bohemiae neque diuisione illa, cuius vi Imperium in circulos a Maximiliano I. diuisum est, comprehensum neque ad condendas Capitulationes Imperatorias admissum fuisse, eiusque regem neque Electorum conuentibus interfuisse neque ad sustentanda Imperii onera quidquam contulisse, ipsa tamen verba Ferdinandi II. Imp. vniciueque facile persuadebunt, Bohemiam eo, de quo agimus, aeuo arctius cum Imperio copulatam fuisse, quippe quae in expositione iurium Ferdinando II. in regnum Bohemiae competentium ita se habent: ^{r)} *Dafs aber die Könige zu Böhemb auf Kaiserliche Reichstüge nicht allemal und zu allen Zeiten beschrieben worden, ist die Ursach, dafs vor undenklichen vielen Jahren, die Könige zu Böhemb auch römische Kaiser gewesen sein, und durch ein sonderbar Privilegium, das sie haben, zu erscheinen nicht genöthigt sind, so sind sie doch nicht weniger Churfürsten des Reichs als auch die andern. So geben sie auch keine Reichs Anlagen und Stewern, sind durch ein sonderbar Privilegium davon entlediget, — und folget hieraus nicht, dafs sie dem Reich nicht unterworfen seyen. etc. etc.*

Neque vero minus Alfatia, Brisacum, Sundgouia atque tres illi episcopatus Metensis, Tullensis et Verdensis bello tricennali accenseri Imperio poterant, quanquam celeberrima

q) HERTIVS l. c. p. 334.

r) LONDORP. Act. publ. Tom. I. p. 357 et 364.

illa pace *) cum omni iurisdictione atque superioritate Galliarum regi cessa atque tradita sunt. Et trium quidem illarum urbium dominium iam dudum appetierant Galli, quippe quas iam anno 1552 occupatas, in comitiis ineundae pacis causa habitis a multo inde tempore ad Galliae regnum pertinuisse, haud dubitarent asserere †). Reliquae autem regiones ab Imperio adeo sunt auulsae abruptaeque, ut omni omnino vinculo, quod hucusque inter vtrumque obtinuerat, soluto, plenum ius atque dominium in eas ad Gallos transfret, qui ne illis quidem iuribus, quae Sueciae regibus ratione Imperii concessa erant ‡), gaudere poterant. His ita expositis, nemo erit, qui statim intelligat, Imperii fines belli ipsius tempore latiores, Westphalica autem pace, in qua quippe tot ac tantae terrae ab eo auulsae atque seiunctae sunt, admodum restrictos fuisse atque coarctatos.

§. III.

Quum itaque de limitibus atque externa forma Imperii factis expositum esse credam, iam ad contemplanda ea, quae per pacem illam quoad internam Reipublicae constitutionem mutata sunt, progredi fas est. Atque huc quidem primum aucta legum

s) Instrum. Caes. Gall. §. 70-76.   sitarum in immediatum Imp. statum
t) PFANNER. histor. pac. West-   cooptavit Imperator, eique sessionem
phal. Lib. III. §. 18. p. m. 273.   et votum in comitiis vniuersalibus et
v) Instrum. pac. Osnabrug. Art. X.   circularibus, item directorium alter-
§. 7-9. 10-12, scilicet regnum Sueciae   natium concessit, id quod Galliae
ratione ditionum Imperii, pace acqui-   ob nimiam potestatem denegatum est.

legum fundamentalium copia referenda videtur. Nimirum cum ante belli tricennalis tempora Aurea Bulla Caroli IV. pax publica ac religiosa, et Capitulationes, recessus denique Imperii, et omnes eae leges, quae vnanimi statuum Imperii consensu latae fuerant, normam reipublicae administrandae constituerent, noua eaque grauissima lex anno 1648. istis omnibus accessit, quae non solum controuersias inter Imperatorem et Ordines, statuumque inter semet ipsos componendi modum praescripsit, legesque Imperii priores confirmauit, verum etiam plura noua sanciuuit, ita vt profecto mutata inde existeret Imperii forma, quantumuis editor ille Hippolithi a Lapide eos obiurget, qui Imperii conditionem pace Osnabrugensi mutatam contendunt w).

Instrumenta autem pacis iure meritoque legibus Imperii fundamentalibus adscribi, iam ex illorum natura atque indole colligitur, quum vnanimi Imperatoris et Ordinum consensu confecta sint, id quod et verba prooemii, quod recessum Imperii de anno 1654. antecedit, aperte docent. Etenim, quamuis Imperator solum principes Electores ad pacis formulam in comitiis praescribendam admittere vellet, tamen Galliae atque Sueciae legati cum omnibus ac singulis Imperii Ordinibus, quotquot apparere vellent, nemine excepto, pacem in-
eundam

w) Anonymus ille editor Hippolithi a Lapide in vernaculam versi, in notis Part. I. pag. 79. acute et contumeliose in illos inuehitur, qui formam Imperii pace Osnabrugensi mutatam contendere audent, castigatus vero est a MOSERO, in libello *von Deutschland und dessen Staatsverfassung*. Cap. XXI. §. 12.

eundam esse, eam ob causam declararunt, vt vniuersum Imperium pacificationi assentiret. Alteram deinde causam, cur legibus Imperii iure iungatur, ipsum pacis instrumentum praebet, cuius art. XVII. §. 2. expressis verbis cautum est, „vt in maiorem rem pactorum, quae ibi reperiuntur, firmitatem atque securitatem haec transactio aequae ac aliae leges et constitutiones fundamentales Imperii perpetua lex et pragmatica Imperii sanctio existat, cuiuslibet, siue status Imperii sit, siue non, tantumquam regula, quam perpetuo sequatur, praescripta.“ Et eandem etiam ob causam, vt constitutionibus, quibus tanquam basi ac fundamento Germaniae ciuitas nitatur, adnumerari posset, Instrumentum in comitiis Ratisbonae anno 1654. habitis, pro lege fundamentali declaratum, et de verbo ad verbum recessui Imperii comitia infecuto inferum est, ita vt, quin pax illa inter leges Imperii locum obtineat, dubium profecto non relinquatur: idque eo minus, quo maiori vel utilitate vel auctoritate in causis vel ciuilibus vel ecclesiasticis iam pridem adhibebatur, ita quidem, vt Ferdinandi IV. *) et, qui eum sequuti sunt, Imperatorum Capitulationibus ea clausula adiceretur, iuramento confirmanda, vt facta tectaue seruet Imperator pacis instituta, non minus, quam Auream Bullam, ceterasque Imperii leges. Auctor illius clausulae Elector Brandenburgicus extitit: ille enim anno 1653. cum de capitulatione Ferdinandi IV. conficienda Electores cogitarent, primus obligandos Imperatores monuit, vt *Instrumentum pacis*, Ordinationem

*) Capitulat. Ferd. IV. §. 2.

nem Cameræ Imperialis et Executionis tanquam pragmaticas functiones et ipsi obseruarent, et ab aliis obseruari facerent. Circa ipsas tamen Capitulationes Caesareas quoque dissensio quaedam exorta est. Scilicet soli Electores negotio condendarum Capitulationum functi erant, donec Principum Imperii collegium, ad conficiendam Matthiae Capitulationem admitti petebat, et deinde anno 1647. in comitiis pacis causa habitis aliquam iuris illius partem sibi vindicare studebant, temperandam censens nimiam Electorum, quam in ceterorum damnum atque iniuriam sibi arrogassent, potestatem. Querebatur enim praecipue Archiepiscopi Salisburgensis legatus ¹⁾ se in Capitulatione Ferdinandi III. quosdam articulos reperiisse, qui suspicionem sibi mouerent atque Imperatori simul cum Electoribus, facultatem bellum decernendi et foedera ineundi, tributa indicendi, denique de eiusmodi rebus disponendi concederent, quae cum ad omnes omnino Ordines Imperii pertinerent, ideo a solis Electoribus peragi non possent, cui sententiae deinde reliqui praesertim legatus Culmbacensis adhaeserunt; et inde euenit, vt de ea re in Instrumento Osnabrugensi ²⁾ ad proxima comitia relata, anno 1653. ita transigeretur, vt principibus quidem ea, quae circa Capitulationes monenda censerent, Electoribus indicare atque commendare liceret, his tamen liberum relinqueretur, vtrum ea admittere velint nec ne.

Ea

¹⁾ De MEIERN Acta pacis Westphal. Tom. IV. lib. 29. §. 7. pag. ²⁾ Art. VIII. §. 3. PFANNER. hist. pac. Lib. IV. §. 31. p. m. 485. 504. sq.

Ea vero, quae recentiori aetate neglectis ab Electoribus principum monitis de perpetua Capitulatione acta sunt, huc pertinere haud videntur, cum Germaniae solum conditionem, qualis bello tricennali obtinuit, contemplandam mihi sumserim.

§. IV.

Neque vero silentio hoc loco praetereunda videtur satisfactio illustri Palatinae domui facta, cuius mentio fit art. IV. Instrumenti Caesareo Suecici, per quam non parua in rempublicam illata est mutatio: Qua quidem in re fieri non poterit, quin simul quaedam de principibus Electoribus S. R. I. differamus. Nimirum constat inter omnes, sub initium belli istius funestissimi Fridericum V. Electorem Palatinum, Bohemiae regem coronatum, pugna autem infelici victum, eque Germania fugatum esse. Quae cum ita fierent, Ferdinandus Imperator, sua sponte, nec consultata antea Electorum sententia atque auctoritate, Friderico omni iure interdixit, ipsum serenissimamque eius domum Electorali dignitate cunctisque iuribus cum ea connexis exiit, ducem vero Bauariae Maximilianum in eius locum substituit, ita quidem, ut hic non solum Electoratus dignitatem et Archiofficium Dapiferatus capefferet, sed Vicariatibus quoque iura ad se deuoluta arbitraretur, quoniam litteris inuestiturae, vnde haec perspicimus, nitebatur, quae sic se habent: *So haben wir den Herzog Maximilian von Bayern die durch den proscribirten Pfalzgraf Friedrich verwürckte Chur der Pfalz, Erztruchsessens Amt, wie auch das Vicariat, Session, Stimme und Wahl gnädigst gegeben und zugestellet, auch damit wirklich be-*

lehmet. At cum Fridericus eiusque filius Carolus Ludouicus aequae ac principes Electores, id iniuria ipsisque inuitis factum conquesti, nihil totum hoc valere posse statuerent: placuit tandem pace Osnabrugensi octauum Electoratum communi statuum Imperii consensu addere, eoque Carolum Ludouicum Comitem Palatinum inuestire, quamuis plures ortae essent difficultates, inter quas lis de Vicariatu, restituenda Archidapiferi dignitate et sessionis ordine plurimum negotii facebant. Et mirandum profecto est, neque in Instrumento pacis, neque Receptu Executionis Norimbergensi, quidquam de Vicariatu definitum esse, vnde haud leuis inter Bauarum atque Palatinum anno 1657. mortuo Ferdinando III. exorta lis est, quod vterque Vicariorum iura exercere conabatur, aliis ciuitatibus huius, aliis illius edicta affigentibus. Quo quidem in dissensu quamuis Elector Saxoniae et plures Imperii ordines Bauaro fauerent, iudicium quoque camerae Imperialis sigillo vteretur, in quo Saxoniae et Bauariae insignia coniuncta extabant, et Imperator adeo Leopoldus negotia, quae Vicariatus tempore Bauarus gesserat, deinde approbaret, tamen non prius haec controuersia sedata fuit, quam anno huius saec. 24. quo conuenit inter eos hoc, vt vterque simul Vicariatum adminifret. Hinc vero apparet, quid bello tricennali hac in re iuris fuerit, certo definiti non posse, cum occasio defuerit ea iura exercendi, et eadem sine dubio contentiones ortae fuissent, quarum historiam in annalibus anni 1657. discimus, cum Comes Palatinus Vicariatum indissolubili vinculo cum Palatinatu Rheni iam ab initio saec. XIV. cohaerere contenderet et se partim Instru-

mento

mento Osnabrugensi, partim inuestitura anno 1656. facta in omnia iura atque priuilegia Palatinatui competentia successisse affirmaret, Bauarus vero litteris inuestiturae a Ferdinando II. sibi datis et ab Electoribus postea approbatis niteretur. At vero cum noua Electoralis dignitas Imperii auctoritate constituta confirmataque esset, altera de congruo Archiofficii munere quaestio mouebatur. Postulauit quidem recens creatus Elector antiquum Dapiferi ministerium, belli tricennalis iniuria ad Bauaricam domum translatum, sed cum hac in re Bauarus Palatino cedere nollet, de noua erat cogitandum dignitate, atque inter plures multorum opiniones obtinuit tandem communi Electorum consensu ea, quae filci curam, vulgo Archithesaurarii munus (*Erzschatzmeister Amt*) nuncupatus, Palatino tradendam esse suasis; cui simul anno 1657. a Ferdinando III. permissum est, ut auream Conradi I. coronam Imperatori in solenni pompa praeferret, cum ante calamitosa diuturni illius belli tempora, globulum eidem coronando praegestauerit^{a)}, et facta coronatione aureas argenteasque monetas inter populum proiiceret. Denique differt quoque conditio Electoris Palatini bello finito ab ea, qualis ante eius initium et durante ipso extitit, eo quod, quo antea vi Electoratus pace Westphalica ad Bauarum translati in comitiis Imperii gauisus erat quarto voto inter omnes Electores et secundo inter saeculares, idem simul cum dignitate Electorali ad Boioarum transferretur, Palatino autem ipsi septimus isque vltimus inter Electores locus assigna-

^{a)} THVLEMARIVS de Octouiratu. Cap. XVIII. p. 240. seq.

nauera tacerrime contradixit, et Henricum II. adeo a Moguntino iam vinctum Aquisgrani denuo consecrauit, verum etiam in Aurea Bulla Cap. IV. §. 4. ipse dignitatem atque officium confirmatum accepit, cuius vi primus Romanorum regi diadema regium imponendi potestatem obtinuit. Et ab eo inde tempore Colonienfis Archiepiscopus vsque ad Ferdinandi I. aetatem libere ius suum exercuit: quod praesertim Ruperti Imperatoris priuilegio firmatum est, a quo ipsi simul Imperatorem non modo Aquisgrani, verum etiam in quocunq; dioeceseos loco consecrare permillum fuit ^{d)}. At vero insequenti tempore Moguntinus Elector eam potestatem sibi arrogare studuit et Maximilianum II. omnesque eius successores ad Ferdinandum IV. vsque, non quidem Aquisgrani, verum aliis in locis coronatos consecrauit, Aureae Bullae verba solum de peragenda a Colonienfi in ipsius dioecesi coronatione interpretanda esse contendens. Praecipua vero causa, cur hic ius sibi fere ereptum non defenderit, in eo posita erat, quod Colonienfibus Archiepiscopis ad peragenda Maximiliani II. et Rudolphi II. Matthiae atque Ferdinandorum II. et III. consecrationem pallium adhuc deerat, vnde factum est, vt Maximilianus Henricus Archiepiscopus Colonienfis, qui pallium a Pontifice Maximo acceperat, anno 1653. acerrime pro iure suo Ferdinandum IV. coronandi pugnaret, idque protestando sibi seruare studeret, quia Imperator Ferdinandus III. in fauorem Moguntini, saluo tamen vtriusque iure, de filii consecratione deciderat. Nihilominus paullo post
haecce

d) SPENER. l. c.

haecce controuersia inter vtrumque Electorem singulari transactione de anno 1657. ita composita est, vt a quolibet in dioecesi sua coronatio Imperatoris fiat, extra illam vero alternis vicibus ius illud ab alterutro exerceatur, initio tamen a Colonienfi facto; quam ob rem Leopoldum Imperatorem anno 1658. a Colonienfi coronatum reperimus, quamuis solennitas Francofurti, ideoque in oppido Moguntinae dioecesi subiecto celebraretur. Atque ea transactio posthac Capitulationibus Leopoldi, Iosephi I. et Caroli VI. inserta vim legalem accepit. Hinc vero colligere possumus, belli saepius iam dicti tempestate illud priuilegium Colonienfi denegari haud potuisse, cum omni tempore Moguntino in ipsius praeiudicium consecranti contradicendo ius suum vindicauerit, in illius vero fauorem nihil afferri potuerit, nisi, quod primum inter Germaniae episcopos locum obtineret.

§. VI.

Cum §. 3. de dignitate Electorali a Palatino ex arbitrio Ferdinandi in Bauarum collata locutus fuerim, non a loco et consilio alienum facere me putauerim, de iuribus Caesaris referuatis aequae ac illis, quibus coniunctim cum Electoribus gaudet, aliquid addere, cum in iis maxima iuris publici nostri pars versetur. Iam vero Imperatorem eo tempore magnam sibi potestatem arrogasse constat. Etenim grauis quidem ac funesta fuit iam per se omnibus ac singulis belli tricennalis calamitas, multo maiorem tamen cladem reipublicae Germanicae minabatur ea, quam Imperator Ferdinandus II. sibi arrogabat, in imperio

perio pro lubitū agendi licentia. Huius enim tot tantaque specimina edidit, vt legibus se solum, spernendas Capitulationes, et omnia Electorum aequae ac reliquorum Imperii ordinum iura atque priuilegia vilipendenda esse statuere videretur, si modo hoc ad augendam Imperatorum potentiam minuendamque Ordinum Imperii auctoritatem quidquam conferret, in quo omnes fere istius aevi scriptores consentiunt. Proscriptio quidem Friderici V. Electoris Palatini, a Ferdinando non consulto antea camerae Imperialis iudicio suscepta, triste huius rei exemplum praebet, quamuis expressis verbis in capitulationis articulo XXVI. se neque Electorem neque alium principem incognita causa, sed ventilato demum processu, qualis in Ordinatione camerale de anno 1555. constitutus esset, ideoque consensu Imperii adhibito proscribere velle iuratus promiserit. Referendum huc etiam est celeberrimum illud edictum anno 1629. promulgatum, quo Euangelici omnibus bonis ecclesiasticis mediatis aequae ac immediatis post transactionem Passauiensem Romanae ecclesiae affectis ereptis decedere iussit, Catholicis vero subditos suos, qui Euangelica sacra sequerentur, nisi ad priora sacra reuerti mallent, e terris fugandi bonisque priuandi potestatem concessit. Neque minori iniuria Friderico Electoralis dignitas adempta et Maximiliano Bauariae duci concessa est, qua de re multifarias querelas in comitiis Electoralibus anno 1623. habitis ab Ordinibus religioni Euangelicae addictis motas esse constat. Quamuis enim Pontificiae fidei affectae, Imperatoris potestatem metuentes nimioque partium studio abrepti, ipsum ob proscriptionem Friderici, proprio motu susceptam laudarent,

rent, ipsique ius atque potestatem pro lubitu de Electoris Palatini terris atque officiis disponendi tribuerent, Euangelici tamen, licet merito istum proscribendum fuisse concesserint, tamen ipsius actus formulam improbarunt, cum secundum expressa Capitulationis Caesareae verba consensus Electorum ad dignitates maiores Ordinibus Imperii conferendas requiratur, praecipue cum agnati Electoris Palatini adessent, quibus dignitas electoralis conferenda fuisset ^e). Deinde idem Brandenburgi atque Saxoniae legati conquesti in conuentu Ratisbonensi palam declararunt, poenam Friderico V. consensu Ordinum Imperii saltim Electorum infligendam, dignitatemque electoralem nonnisi adhibito eorundem consilio ad gentem Bauaricam transferendam fuisse ^f). Denique liceat addere exemplum arrogantiae Ferdinandi II. Imperatoris in eo quidem conspicuae, quod sponte Electores et quosdam principes, qui a partibus eius steterant, anno 1630. Ratisbonam conuocabat, res profecto ad illud aeuum inaudita, cuius exemplum in historiae monumentis nullum adhuc existit, quare profecto miror, cur STRVVIVS ^g) cuius merita in ius publicum satis cognita sunt, hocce Imperatoris facto inductus falso conuentus Electorales in eos, qui vel Moguntino auctore vel Imperatoris auctoritate conuenerint, distribuerit. Etenim Electores quidem

e) PERE BARRE *allgemeine Geschichte von Deutschland*, Tom. VII. pag. 517.

f) KHEVENHULLER in *Annalibus Ferdinandeis* Tom. XI. p. 1039.

g) In *prudentia iuris publici* cap. XXII. §. 45. pag. 569.

a Caroli IV. inde temporibus saepius conuenire et de rebus ad Imperium pertinentibus deliberare solebant, quae ipsorum facultas capitulationibus Caesareis ^{h)} ita concessa atque confirmata erat, vt infcio vel inuito adeo Imperatore conuenire liceret, ipsi tamen nunquam facultatem Electores conuocandi concesserant. Constat potius hanc potestatem semper Moguntino tanquam primo inter ipsos competiisse, vt vel ad Imperatorem vel ad regem Romanum eligendum vel ad alia negotia tractanda reliquos Electores inuitaret.

Iam ex his quae haecenus tractata sunt, satis superque apparet, quot quantisque modis iura et priuilegia Ordinum Imperialium diminueri studuerit Ferdinandus, cui quidem licentiae iurata Capitulatione frena iam quasi iniecta erant. Sed quoniam haec a Ferdinando II. sprete negligebatur, arctius Caesareae potestatis limites erant contrahendi, ita vt ipse Ferdinandus III. in instructione legatis Monasterium missa d. d. 10. Ian. 1646. solam fere iurisdictionem, qua iudicium Imperatoris aulicum vitur, de summo imperio sibi restare conquestus sit, vbi ita deinde pergit ⁱ⁾: *Cum sint quatuor praecipuae partes summi imperii, ius legis ferendae, pacis et belli, magistratum conferendorum et denique iudiciorum, tria priora Imperatori sensim sensimque adempta sunt, et fere nihil circa ista omnia statibus vel sal-*

C 3

tim

h) Capitulatio Caroli V. art. 5. Ferdinandus I. art. 4. Maximiliani II. art. 3. Rudolphi II. art. 4. Matthiae art. 4. Ferdinandi II. art. 4. III. art. 5.

i) IO. IAC. MOSER *deutsches Staatsrecht*. Tom. III. Lib. II. cap. 17. §. 6. pag. 195.

tim Electoribus insens vel dissentientibus disponere licet, quantum summmodo, ratione iudiciorum omniumque earum rerum, quae conservationem pacis publicae et iustitiae administrationem concernunt, Imperatoribus conservatum est. Simulatque enim Capitulatio aliqua condebatur, novis sane additamentis caesarea potestas, praecipue tum, cum eligeretur Imperator, limitata est, quod in creando rege Romanorum cauebant Caesares, ne iusto plura capitulationibus infererentur.

Iam liceat, cum ipse Imperator primo loco potestatis legislativae ad Imperii summam pertinentis, sibi autem ereptae mentionem fecerit, de ea quaedam monere. Notum est iam antiquiori aetate Ordines in legibus imperii publicis ferendis votum decisivum sibi vindicasse, quia partim indoles legum id suadebat, quippe quae transactionem inter Ordines atque Imperatorem constituiebant, ideoque mutuo utriusque consensu ferri atque tolli debebant, partim vero Imperatores hanc potestatem ipsis haud denegauerant, donec Capitulatione Carolus V.¹⁾ expresse obligabatur, ne sine statuum consensu aut leges antiquiores mutaret, aut novas constitueret, quod deinde sequentium Imperatorum Capitulationibus et pace Westphalica¹⁾ confirmatum est.

Neque tamen ipse Ferdinandus, quantumvis statuum privilegia violare auderet, legum ferendarum ius atque potestatem sibi

k) Art. 2.

1) Instrum. Pac. Osnabr. Art. VIII
§. 2.

sibi arrogauit, veritus haud dubie ne Romanae ecclesiae asselas, qui a partibus eius stabant, irritaret, quare anno 1629. tum legatis circuli Franconici, notum sibi esse, dixit, nouas leges, si quae conderentur, ex obseruantia Imperii in comitiis vniuersalibus esse ferendas, tum vero etiam Electori Saxoniae, qui eodem anno religionis negotium ad comitia Imperii deferendum vrgebat, semet ipsum leges, quae vniuerso Imperio normam praescriberent, sine omnium statuum consensu et auctoritate ferre non posse declarauit, illud autem religionis negotium non ad legislatariam potestatem, sed ad iustitiae administrationem pertinere^{m)}, vnde manifeste cognoscere possumus, leges ferendi et mutandi potestatem ab vniuerso Ordinum consensu dependisse, praesertim cum videamus, in constitutione Electoratus octauis, magnum quidem impedimentum ab Aurea Bulla fuisse obiectum, in qua septem tantummodo Electores confirmantur, nihilominus tamen vnicum illud belli finiendi remedium acceptum esse, quia ob conditionem Germaniae atque ad restituendam eius salutem, Auream Bullam non eo esse valore suffragabantur, quin communi Imperatoris et Imperii auctoritate in Reipublicae commodum emendari atque mutari possit; vt taceam querelas ab Ordine equestri, cuius sententiam reliqui non rogauerant, Osnabrugae anno 1647. motas, qui non aduersabatur quidem institutae dignitati, cum potius eidem, ceterorum consensu iam interposito, annueret, veruntamen
 impe-

m) Conf. HIPPOLITHVS A LAPIDE de ratione status. Part. I. cap. 6. p. m. 80. § I.

impetrare a se non potuit, quin moneret, non modo ob obser-
vantiae consuetudinem, verum etiam ob Aureae Bullae auctori-
tatem requiri, vt nobilitas immediata res, libertatem atque pri-
vilegia eius spectantes, ratas habeat, quippe cum Princeps
eligendus ipsius non minus quam ceterorum Ordinum perso-
nam sustineat ⁿ⁾. Ex quo satis superque apparebit, fieri non
potuisse, quin tam supremorum quam infimorum Ordinum
consensus ad nouas leges condendas, mutandasue antiquiores
belli tricennalis aeque ac recentiori aetate adhibitus sit. Cui
illud praeterea accedit, quod status Ordinationes Consilii
Imperatoris aulici inter leges fundamentales ponere noluerunt,
quae Imperatorum auctoritate confectae essent, donec Matthias
Imperator de noua conficienda cum Ordinibus communica-
ret. Cum autem ipse Euangelicorum monita plerumque ne-
glexisset, noua Capitulationibus Ferdinandorum ^{o)} clausula ad-
iecta est. Nihilominus tamen Ferdinandum III. in Ordinatione,
quam anno 1654. consilio aulico praescripsit, Ordinum
Euangelicorum grauaminibus haud satisfecisse, ex eo colligi-
mus, quod, illa confecta, iudicio huic se subicere eam ob
causam detrectarunt; quia Imperator de Ordinatione consti-
tuenda, cum Ordinibus haud communicasset.

§. VII.

n) ADAM. ADAMI Relatio histo. histor. pac. Westphal. Lib. IV. §. 65. p.
rica de Pacificatione Osnabrug. - Mo- m. 528.
nasteriensis, ex edit. de Meiern. Cap. 6) Ferdinandi II. art. 40. III. 44.
XXVII. §. 15. p. 514. PFANNER IV. 43.

§. VII.

Ius bellum decernendi, pacem ineundi, atque foedera cum vicinis et exteris gentibus Imperii nomine iungendi, aequae ac legum ferendarum potestas indissolubili vinculo cum regiis iuribus coniunctum est, quae cum citra omnem dubitationem Imperatori simul cum ordinibus competant, illa ab utraque parte coniunctim expedienda esse intelligitur. Etenim ei se iam Maximilianus I. obstrinxerat ^{p)}, deinde vero singulis Capitulationibus ^{q)} Imperatores non nisi adhibito tam Electorum, quam ceterorum Imperii Ordinum assensu bellum Imperii incipere, pacem inire aut foedera iungere promiserunt. Quamquam autem iam ante belli tricennalis initium Rudolphum Imperatorem promisso haud stetit BARRIVS aliique auctores sunt ^{r)}, quippe qui gravissima Imperii negotia ipse expediuit, nullo omnino Electorum habito respectu, siue arma contra vicinos mouenda, siue pax seu foedus ineundum fuerit: nihilominus tamen plura exstant documenta, quae Ferdinandum III. Ordinum consensum ad bella suscipienda petiisse docent, quorum illud solum laudamus, quod in comitiis Ratisbonensibus de anno 1641. bellum vna cum sociis aduersus Galliae et Sueciae reges gestum, eius rogatu bellum Imperii declararetur, nisi

p) *Handhabung des Friedens zu Worms. d. a. 1495. tit. V.* art. 6. et 11. Ferdinandi II. 6. et 9. III. 7. et 11.

q) Capitul. Caroli V. art. 7. et 11. Ferd. I. art. 6. et 10. Maximil. II. 4. et 7. Rudolphi II. 6. et 10. Matthiae *Perre BARRE allgemeine Geschichte von Deutschland. Tom. VII. p. 377. CARAFA p. 47. SCHA- DAEVS Tom. III. Lib. 35. p. 1629.*

nisi eo tempore fortasse alia causa fuerit, quae Imperatorem ad voluntatem ordinum sibi conciliandam compelleret. Videtur enim argenti penuria laborasse Ferdinandus, quia constat iisdem comitiis Ordines pecuniae summam ad bellum continuandum, alendum soluendumque exercitum Imperatori decreuisse. Praeterea ex literis legatorum Gallicorum ad Principes Imperii scriptis apparet, statuum consensum ad eiusmodi grauiora negotia gerenda necessarium fuisse; in iis enim Principes monentur *) veterem libertatem restituere et potestatem bella gerendi, pacem et foedera iungendi antiquitus concessam seruare. Denique luculentissimum iuris illius exemplum ipsius pacis Westphalicae comitia praebent, ad quae cum Imperator neque Electores, neque ceteros principes ac ciuitates admittere vellet, tamen primum Electoribus, deinde vero etiam principibus Imperii, exposito prius illorum iure, de pace ineunda deliberandi copiam facere coactus est. Declarabant enim principes, foederum cum exteris pangendorum potestatem, consuetudine legumque auctoritate iis limitibus coerceri, vt nihil ratum sit, quam quod Imperator atque Ordines probauerint, quare factum est, vt illa belli atque foederum pro lubitu ineundorum potestas, Imperatori iam Capitulationibus denegata, Instrumento Osnabrugensi *) his verbis denuo limitata, Ordinibus autem concessa et confirmata legatur: *Gaudeant omnes et singuli Electores, Principes et status Imperii sine contradictione iure suffragii in omnibus deliberationibus*

*) PUFFENDORF in rebus Suedicis Lib. XV. §. 37.

t) Art. VIII. §. 2.

nibus super negotiis Imperii, praesertim ubi leges ferendae, vel interpretandae, bellum decernendum, nec non ubi pax aut foedera faciendae, aliaue eiusmodi negotia peragenda fuerint, nihil horum aut quidquam simile posthac unquam fiat vel admittatur, nisi de comitali liberoque omnium Imperii statuum suffragio et consensu.

At illa sanctio solum de iis negotiis, quae vniuersum Imperium tangunt, intelligenda est; in iis enim rebus, quae singulorum iura concernunt, tria ista, de quibus haecenus locutus sum, iura Imperatoribus ac Ordinibus haud facile denegari poterunt, quippe quae cum superioritate territoriali connexa a statibus Imperii, qui ea gaudent, huius vi exercentur. Ita enim extant foedera bello vniuersali constituta, quae non solum Ferdinandi cum Ordinibus quibusdam, verum etiam status Imperii cum exteris et inter se quoque ad tuenda iura sua atque priuilegia inierunt: et nemini profecto ignotum est foedus illud, quod a Catholicae fidei affectis initum, sub nomine *Ligae* obtinuit, cui Protestantes *Vnionem* ad auertenda ea, quae contra *LVTHERI* doctrinam illa moliebatur, inuitam opposuerunt. Illa anno 1619. Herbipoli congregata erat, haec vero eodem anno Norimbergae deliberandi causa conuenit, et Imperator eo comitem de *HOHENZOLLERN* legatum misit, certissimum documentum, societatem illam a Ferdinando haud improbatam esse. Sunt etiam illae Electorum vniones, solenni nomine *der Kurfürsten Verein* vsitatae, quae saepius repetitae tandem Caesareis Capitulationibus^{v)} confirmatae atque pri-

D 2 vilegia-

v) Capitul. Matthiae art. 4. Ferdinandi II. 4. III. 5.

vilegiatae sunt. Neque vero dubium est, quin arctiora illa foedera, quae cuiusvis circuli principes inire solebant, quodammodo huc trahi possint, quae circulorum associationes per belli tricennalis tempora inprimis in circulo Saxonico inferiori centies occurrunt. Eius enim principes non solum anno 1623. pactum de defendenda Saxonia inierunt, verum etiam anno 1625. omnes, praeter ducem Luneburgicum, Brunsvici aduersus Imperatorem coniuncti, Daniae regem, praefectum militiae circularis bellicum (*General-Kreis-Obersten*) elegerunt. Idem quoque de circulo Saxoniae superiori legimus, cuius principes ab Electore Saxoniae eius direttore anno 1620. Lipsiam conuocati sunt, vt de exercitu defendendae Saxoniae causa eligendo deliberarent, qua in re principes circuli Sueuici, Franconici, et vtriusque Rhenani, Wormatiae anno 1635. congressi, illorum exempla secuti sunt, quorum exercitus septem millia pedum et quatuor millia equitum comprehendebat. Quam utilis autem haec constitutio fuerit, exinde colligere possumus, quod in comitiis pacis Osnabrugensibus de redintegratione circulorum (de qua singularis libellus LYNKERI^{w)} extat,) et renouanda matricula, praesertim ad restituendam in Imperio rem monetariam, et minuenda tributa, sermo fuit: verum ea res ob nimias difficultates ad proxima comitia reiecta est.

§. VIII.

w) NIC. CHRIST. LYNKER, diff. de redintegratione circulorum. Ienae, 1686. 4.

§. VIII.

Quod ius magistratum creandorum attinet, denegare quidem non possumus Imperatori potestatem iudices quosdam, tum consilii Imperii aulici, tum Camerae imperialis eligendi, tum vero etiam alia quaedam minora officia pro lubitu constituendi, modo Germanicae nobilitati ea tribuat, id, quod in Capitulatione praesertim Ferdinandi III. expressè ab Electoribus ideo cautum legimus, quod illius in Imperio antecessor Ferdinandus II. anno 1630. Electoribus responderat: sibi neque legibus neque observantia Imperii huic vel illi personae officium praefecti militum conferendi impositam esse necessitatem. Ququam enim Hippolithus a Lapide *) nullum omnino Imperatori hac in re ius tribuit, meliora tamen recentiores iuris publici scriptores nos docuere. Competit enim illi ius atque facultas iudicem atque praesides eligendi, qui iudicio Camerae Imperialis praesint. Etenim cum iudex camerae Imperatorem repraesentaret †), aequum videbatur, eum non nisi ab illius voluntate pendere, quem huius loci compotem facere veller, quae hunc aequè ac duos assessores eligendi facultas pace Westphalica ‡) Imperatori his verbis confirmata est: „Placuit praeter iudicem et quatuor praesides, et quidem duos horum ex Augustana confessione a sola Caesarea maiestate constituendos, — numerum Assessorum augere.“ Praeterea vero etiam procu-

D 3

ratorum

x) De ratione status Imperii Parte I. cap. 13.

y) CL. PÜTTER, Institut. iur. publ. Lib. VII. §. 269. pag. 276.

z) I. P. O. Art. V. §. 53.

ratores fisci atque praefectos aerarii constituere Imperatori licet, Probante Mosero a). Quicquid enim contradicat Hippolithus a Lapide, tamen ius Ordinum Imperii circa huius institutionem satis probasse haud videtur. Eidem vero etiam scriptori assentiri haud possumus, quando consilii Imperatoris aulici Assessorum ab Ordinibus Imperii constitui contendit. Ipsa enim huius ratio contrarium nobis suadet. Etenim initio quidem eo consilio institutum erat iudicium illud, ut lites in terris Imperatoris hereditariis ortas dirimeret, at cum insequenti tempore etiam rebus ad Imperium pertinentibus se immisceret, Ordines quidem saepius de eo questi sunt, et Ordinationibus, quae inficiis et inuitis ipsis ab Imperatoribus conficiebantur, se subiacere detrectarunt, donec pace tandem Osnabrugensi b) eius iurisdictio ab Ordinibus agnosceretur: adeoque negari non poterit, iudicium illorum constitutionem Caesari competiisse, praesertim cum ipsos quoque omni aevo nutriisset atque sustentasset.

Cum iure magistratus creandi coniunctum ipsique quasi affine videtur ius, ab Imperatoribus pro lubitu exercitum, civibus Imperii mediatis aeque ac immediatis dignitates et altiores honorum gradus conferendi. Cum enim magistratus quemlibet honorem atque dignitatem denotet, huic etiam significationi facile accomodari poterit. Adaequata autem distinctione diuiditur

a) MOSER *deutsches Staats Recht*
Tom. IV. Lib. II. c. 55. §. 28. p. 243.

b) Art. V. §. 55.

diuiditur illa potestas in eam, quae partim ciuibus Imperii nobilitatem tribuit, partim iam nobilitate praeditos ad altiorem honoris gradum promouet, et eam quae vniuersae alicui terrae vel regiam, vel ducalem, vel quamuis aliam dignitatem confert. Et de omnibus his quidem certissimum est, Imperatoribus antiquiori aetate nunquam denegatum fuisse nobiles tam inferioris, quam superiorum graduum constituendi potestatem, et tanquam Caesareae maiestatis reseruatam extitisse, cui ipsi Electores annuerunt, et Principes quoque ipsi haud denegarunt. Primum Ferdinandus III. per Capitulationem ^{c)} in constituendis eiusmodi dignitatibus paululum limitatus erat. Etenim ex duplici praesertim ratione, quam Moserus ^{d)} suppeditat, Imperatores in iis conferendis faciliores fuisse videntur: primum, quod ipsorum factio recens creatis ducibus atque principibus admodum augebatur. Simulatque enim principem aliquem Imperator creauerat, omnem operam in eo collocauit, vt quamprimum in principum collegium reciperetur, vnde sane fieri non potuit, quin consiliis eius fauerent, ideoque in exsequendis iis, ad quae consilio Statuum opus erat, semper maioribus votis, quae iam in Collegio Electorali per translationem Electoratus Palatini ad Bauaricam domum sibi afferuerat, etiam in principum collegio inniti possit, praesertim cum plurimi illorum mediate ipsi, qua Austriae Archiduci, subessent. Eo etiam altera, cur tot honores selectatoribus concesserit, causa spectat;

c) Artic. 47.

d) *Deutscher Staats Rechts*. Tom. IV. c. 51. §. 53. p. 130.

spectat: etenim omnis aevi experientia nos docet, rerum atque munerum, quorum iusto plures participes fiunt, auctoritatem atque dignitatem magis magisque minui atque decrescere solere, quod optime Matthias eiusque successores animaduertisse videntur, qui, quo pluribus principalem dignitatem tribuebant, eo magis illorum auctoritatem minuerunt, suae vero potestati incrementum addiderunt: qua in re altera prudentiae Caesareae ratio ex Moseri sententia posita est, cui illam quoque adiciendam puto, duces bellicos, quorum plures Imperator ea dignitate donauit, eo maiorem industriam atque sedulitatem adhibuisse, quo citius eiusdem participes fierent. Ac rarius quidem ante seculum XVII. occurrunt exempla dignitatis principalis alicui collatae, cum nobilibus aut comitis, aut Marchionis, aut, si ea voce uti licet, Landgrafii nomen daretur: sed eo maiori impetu, postquam initium fecerat Matthias, a Ferdinando II. et III. atque inprimis a Leopoldo principis nomen introductum atque vsitatum est. Nam aestuante bello tricennali non modo comites, sed Ferdinandus II. adeo liberum Baronem de Eggenberg et Adelbertum de Lobkowiz, ad illud honoris fastigium euehebat, quare Electores iam anno 1635. de eo conquesti sunt, per nimiam Imperatorum in conferendis comitum atque principum dignitatibus licentiam plura incommoda exoriri, cum praecipue uitae nobilitatis, quae prae reliquis suspicienda esset, auctoritas admodum decresceret ideo, quod omnes, qui talem honorem capefferent, illius priuilegia sibi vindicare conarentur. Metuendum quoque esse, ne quando, cum plurimis eorum vires atque opes talem honorem ornant.

ornandi deessent, principes comitibus, comites nobilibus, isti vero plebi exaequentur. Et hac ratione adducti Electores tres potissimum conferuandae pristinae Ordinum dignitatis atque auctoritatis condiciones proposuerunt, et Imperatores admonuerunt, ne quem vlla dignitate ornarent, nisi qui primo officii atque virtutibus de Imperatore atque Imperio bene meriti sint, deinde qui sumtibus ad eiusmodi honorem gerendum necessariis pares, denique qui, loci fortasse honoratoris amore capti, de principatu cum auita nobilitate, cui iure competat, contendere nolle promiserint. Neque vero his monitis acquieuerunt Electores, sed vt radicitus malum illud euellerent, Capitulationi Imperatoris Ferdinandi III. nouam clausulam addiderunt, qua iis solum, qui prioribus illis legibus satisfecerent, dignitates conferre articulo XLVII. pollicitus est: *Desgleichen wollen wir bei Collation derer Fürstlichen und Gräflichen Dignitæten vornehmlich dahin sehen, damit auf allen Fall dieselbe allein denen von uns ertheilet werden, die es vor andern wohl meritiret, im Reich geseßen, und die Mittel haben, den affectirten Stand pro dignitate auszuführen.* Et ita quidem promisso satisfecit Ferdinandus III. vt per belli tricennalis spatium nemini principis dignitatem conferret, verum post pacem demum initam illo titulo quosdam ornaret. At nihilominus anno 1645. in congressu Osnabrugensi, Ordines Euangelicae religioni addicū inter alia grauamina monuerunt, Imperatorem potestate dignitates conferendi abusum, illos honores iis concedere, qui requisitis necessariis carerent, vnde plura incommoda reipublicae Germanicae nascerentur, nobilium splendore atque aucto-

ritate exstincta. Cum illo autem Caesaris iure dignitates conferendi non confundendum est eiusdem priuilegia concedendi referuatum^e). Quamuis enim vtrumque archissimo vinculo inuicem cohaerere videatur, nec pauci sint, qui dignitates atque honores priuilegiorum nomine comprehendant, et consilium adeo Imperatoris aulicum vtroque vocabulo promiscue vsus sit, dum anno 1638. dynastiam comitis de Rechberg immediatam declararet, idque priuilegium vocasset, tamen quicumque accuratius rem perspicit, intercedere aliquod inter dignitatum atque priuilegiorum concessionem discrimen facile confitebitur, praesertim cum iam in Capitulatione Ferdinandi III.^f) vtrumque ab Electoribus distinctum videamus. Illam vero potestatem antiquis iamiam temporibus a Caesare peractam esse constat, quam deinde ad nostra vsque tempora, ideoque belli, quod saepius nominauimus, aetate, saepissime ita Imperatores exsecuti sunt, vt quaeuis priuilegia, nisi quae Imperii saluti obnoxia sint, quorsum Spenerus illustrandae rei causa illud beneficium iure refert, quo Caesar aliquem Imperii Ordinem cunctis oneribus atque tributis ad sustentandos Imperii sumtus soluendis in reipublicae detrimentum liberare ausus sit, aut superioritati territoriali aut denique singuli alicuius ciuis iuribus palam aduerfarentur, concedere liceret, quamuis etiam hac in re nonnihil excipiendum esse mihi persuaferim. Et ita quidem

res
 e) De iure Imperatorum priuilegia atque dignitates ciuibus Imperii conferendi videsis Ill. BIENERI *vollkommenheit in der deutschen Reichsregierung. Leipzig. 1780. 8.* Tom. II. Sect. IV. et V. p. 81 - 127. *Bestimmung der kaiserlichen Macht.*
 f) Art. 25. et 47.

res se habuit ab antiquiori aevo vsque ad Matthiam Imperato-
rem, ante cuius aetatem nulli eius rei limites Imperatoribus
praescripti sunt, donec illius capitulatione ^{g)} primum caueretur,
ne priuilegia maiora aut in sciis vel inuitis Electoribus, aut
quae illorum immunitatibus aduerfarentur, cuiquam conferre
auderet, quae constitutio in Ferdinandi II. ^{h)} atque III. ⁱ⁾ ca-
pitulationibus immutata mansit, nouo additamento in Ferdi-
nandi IV. capitulatione facto, quae exemptiones a vectigalibus
in Electoralium iurium detrimentum prohibuit, et recessu de-
nique Imperii de anno 1654. species aliqua beneficiorum, pri-
uilegia nimirum electionis fori, et de non appellando, quippe
quae iurisdictionem Imperii limitibus circumscribunt, non
quidem vetita sunt, attamen Imperator in iis concedendis se
sibimet temperaturum promisit. Iure autem illo Imperatores
saepius vfos fuisse, plura exstant documenta, quorum duo so-
lum hic laudare sufficiat. Alterum est, quod Ferdinandus III.
Imperator anno 1641. ducibus Wurtembergensibus soluto
duorum millium florenorum pretio priuilegium de non appel-
lando concessit, alterum autem veniam aetatis spectat. Illius
enim antecessor Ferdinandus II. Ludouicum Hassiae Landgra-
uium ex gente Darmstadiensis, omnemque eius gentem hoc
priuilegio ornauit, vt omnes eius posteris anno decimo
quarto aetatem maiorem nanciscantur. Eidem concedendi
priuilegia potestati merito quoque annueramus currus
publicos

E 2

g) Art. 34.

h) Art. 33.

i) Art. 37.

publicos in Imperio Germanico constituendi curam, quam Imperator Carolus V. medio circiter saeculo XVI. nobili de Taxis demandauit. Matthias deinde Imperator illud priuilegium eidem genti anno 1615. tanquam feudum masculinum concessit, quod tandem feruente bello tricennali anno 1621. Ferdinandus II. in prolem foemineam quoque extendit. At uero cum saeculo XVII. prospero successu illud cursus publici constituendi priuilegium careret, gens illa turbis, quibus Germania implicita erat, et potentia, quam Caesares sibi arrogauerant, quo magis Ordines ad admittendas in ipsorum territorii Imperii postas (ueniam barbarae uoci breuitatis studium concedat) compellerent, diuerso tamen successu uisa est. In iis enim regionibus, quae Ferdinandis armis succubuerant, feliciori exitu gaudebat, quam in iis, quae maiorem auctoritatem nactae erant. Inter has enim praecipue nominari merentur Dux Wurtembergi, Elector Palatinus atque Brandenburgicus, qui postremo loco dictus ipse publicorum curruum curam suscepit, cum Comes de Taxis pro eius administratione nimium poposcerit. Idem deinde exemplum Elector Saxoniae et post pacem iam initam Hassiae dux et plures alii principes secuti sunt, et ipse adeo Imperator anno 1624. publicam eiusdem negotii in terris auitis curam comiti de Paar demandauit, ex quo apparet, competiisse quidem prima seculi XVII. parte Imperatori ius atque libertatem postarum priuilegium pro lubitu in quemlibet transferendi; id ipsum tamen quam plurimos Germaniae proceres tanquam plenitudini potestatis territorialis annexum suis in terris exercuisse, et comites de Taxis iure suo
solum

solum erga Ordines minori potestate conspicuos uti potuisse.

§. IX.

Potestatem vectigalia alicui rei imponendi et tributa a civibus Imperii germanici exigendi inter regalia et principum iura referri, profecto nulli dubitationi obnoxium mihi videtur; quae cum, ut iam §. VII. diximus, penes Imperatorem et Ordines coniunctim sint, illa quoque potestas tributa atque onera exigendi utriusque simul competat necesse est. Est autem discrimen aliquod inter vectigalia ordinaria, quae quotannis ad sustentandam cameram Imperialem conferuntur, et extraordinaria, quae urgente necessitate imperantur. De his hoc loco potissimum agendum erit. Antiquissimis quidem temporibus illud Imperatorum iuribus reservatis adscriptum videmus, at cum temporis successu eorundem indulgentia, tributa nova imponendi atque ea, quae iam imposita erant, exigendi potestas cum superioritate territoriali ad Ordines transisset, et alia indicare Imperatores vellent, illud Caesaris reservatum ab Ordinibus in dubium vocari coeptum est, quia Imperium novis his vectigalibus vehementer vexari animaduvertebant^{k)}. Et ea ratio fuit, cur in

E 3

Capitu-

k) SPENERUS in iure publ. indistinctum fuerit, et inde colligit, Fridericum iamiam illa aetate potestatem vectigalia pro lubitu imponendi atque augendi sibi adentam esse, optime perspexisse.
 Tom. VI. Lib. IV. cap. 2. §. 2. pag. 246. not. a. exempli meminit, quo iam Fridericus I. saec. XII. tributum ab Henrico III. impositum ea ratione sustulit, quod sine consensu principum

Capitulationibus a Carolo V. vsque ad recentiora tempora Imperatoribus facultas non solum noua tributa ad sustentanda Imperii onera indicendi, verum etiam priuilegia de iisdem indicendis concedendi ita limitata fuerit, vt hac in re consensus Ordinum Imperii, vel urgente necessitate saltem Electorum requiratur, quod in Capitulatione Ferdinandi III.¹⁾ his verbis expressum legimus: *So oft auch die Nothdurft erfordert, einiger Steuer halben etwas an die Stände des Reichs gelangen zu lassen, wollen wir uns darzu der ordentlichen Mittel, als Crais- und Reichstäge gebrauchen, oder da es je die iusserste Nothdurft erfordern thäte, mit Rath und Gutachten mehr erwähnter sechs Churfürsten verfahren etc.* Causam huius limitationis ex eiusdem articuli parte secunda hanc fuisse patet, quod belli tricennalis tempestate in constituendis atque exigendis his vestigalibus obseruantia atque leges Imperii toties violatae fuerint, quoriescunque Imperatoribus placuerit. Etenim sex grauamina potissimum a Linnaeo ^{m)} afferuntur, quae partim Ordines Euangelici in conuentu Lipsiae anno 1631. habito, partim Electores in comitiis Electoralibus, 1623. et 1630. Ratisbonae congregati monuerunt, quibus diligenter consideratis ius tributa imponendi atque colligendi, quale tunc exstiterit, optime definire possumus. Et primo quidem loco de Imperatore Ferdinando II. sunt conquesti, quod statuum aequae ac Electorum consensu posthabito tributa pro lubitu indixerit, eaque tanquam ex plenitudine potestatis solvere

1) Art. 14.

m) In annotamentis ad Capitulat. Ferd. III. p. 699. fq.

luere praeceperit, cum tamen ius colligendi in Imperio non imperare Ordinibus, sed petere ab iis teneatur, et capitulatione, Imperii constitutionibus, et obseruantia aliae profecto tributa imponendi rationes praescriptae sint, quippe quorum constitutio in Comitibus vel vniuersalibus vel circulatorum cum statibus communicanda eorumque consensu definienda sit. At aegre vero etiam tulerunt status Imperii, tot tantaque sibi a Ferdinando II. imposita esse tributa, ita vt ciues omnibus bonis atque opibus spoliati et ad incitas inde redacti sint. Etenim vestigalia belli illius tempore non ita distributa erant, vt opum atque reddituum, quibus ea aetate subditi gaudebant, ratio haberetur, sed potius ea secundum censum saec. XVI. actum, quam Matriculam Imperii vulgo vocant, et in duplo et triplo quidem soluenda et tantopere aucta erant, vt status Evangelici in eo, quem supra laudauimus conuentu Lipsiensi, se solos intra paucos annos tantam pecuniae summam, quanta ab vniuerso imperio per plura secula haud extorta fuerit, conferre coactos esse, palam Imperatori declararent, id quod iisdem fere verbis Archiepiscopi Salisburgensis legatus anno 1640. Ratisbonae affirmavitⁿ⁾: quid, quod ipse adeo comes de Trautmansdorf legatus Imperatoris Osnabrugam missus, Sueciae legato, qui praeter alia etiam Silesiam, qua reginae satisfaceret propter sumtus bellicos, poposcerat, responderet, se nullo modo concedere posse, quod tam amplum atque foecundum regnum Sueciae traderetur, ex quo ab anno inde 1627. septingenties ac quinquagies centena Imperialium millia in Imperatorem redundassent. Illuc quoque

verba

n) LIMNAEVS. l. c.

verba instrumento pacis apposita spectare videntur^{o)}: *In proximis vero comitiis, de redintegrandis circulis, renouanda matricula, reducendis statibus exentis, moderatione et remissione Imperii collectarum — ex communi statuum consensu agatur et statuatur.* Etenim ob nimias illas vectigalium extorsiones in comitiis quoque pacem Westphalicam subsecutis, plures Imperii ciuitates moderationem matriculae petierunt, inter quas praecipue Ordinis Iohannitici magister, liberae ciuitates Bopfingen, Kaisersberg, Dunkelspühl et plures aliae, Marchio denique Onoldinus nominantur^{p)}, ex quorum grauaminibus triplum matriculae hucusque solutum esse videmus, quod, ob pauperriam atque ad incitas redactam eorum conditionem, ad duplum saltem moderare petierunt, quod tamen a solo Imperatore fieri haud potuit, verum Ordinum germanicorum auctoritate negotium illud peractum esse constat. At non solum ideo de Imperatore conquesti sunt, quod iusto plura tributa statibus impofuerit, verum etiam quod militibus nimiam in iis exigendis potestatem concesserit, eaque ipsa, cum in vtilitatem Imperii adhibenda fuerint, ad luxum bellici ducis vel ad augendum eius patrimonium impendi passus fuerit, rationesque de iis Ordinibus reddere omiserit. De eo enim Electores in comitiis Ratisbonensibus in altera responsione Imperatori data, querelas mouerunt has^{q)}: *Grosse Summen, viel Tonnen Goldes, werden in fremde Länder geschafft, ganz ohne dasß einige Rechnung hierüber geleistet werde.* Cum enim vectigalia a statibus Imperii conferantur,

o) Art. VIII. §. 3.

q) Innenitur ap. LIMNAEVM in

p) PFEFFINGER in Vitriario il- Mantissa ad Capitul. Ferdinandi II. Iuffrato Tom. I. Lib. I. Tit. XII. not. a. pag. 635.

rantur, legibus atque rei ipsi consentaneum est, ut in eiusdem commodum, et ad promovendam eius salutem atque utilitatem adhibeantur, Imperator autem rationes de eorum usu vel abusu reddat, quod utrumque belli tricennalis aetate neglectum vidimus.

Neque vero exemptio ab oneribus vel tributis a solo Imperatore pendet, quod iam ante belli illius initium expressis verbis Caesares in Capitulationibus, se neminem a tributis, praecipue quae circa flumen Rhenum et Danubium consueta sunt, exempturos esse promiserunt. Et id quoque inter grauamina politica ab Evangelicis in comitiis, pangendae pacis causa habitis, relatum est, quod multi principes iurisdictioni atque oneribus se subducerent, multi vero etiam tributis liberentur, quibus deinde alii magis premerentur¹⁾. Scimus itaque, vectigalia atque tributa non nisi consultis antea Imperii statibus imponenda atque exigenda fuisse: num vero illud unanimi eorum consensu, aut per vota maiora esset definiendum, tam durante bello, quam in pace adhuc concludenda dubitatum fuit²⁾. Quod negotium cum ibi expediri non potuisset, ideo ad proxima quidem comitia dilatum, attamen ne in his quidem certi quid ea de re definitum est. Videtur quidem iam ex verbis articuli XX. Capitulationis Ferdinandi III. *mit Collegial-Rath und Wissen der sechs Churfürsten*, colligi posse, unanimia vota ad vectigalium constitutionem necessaria fuisse, attamen pluralitatem votorum hic non attendendam esse, luculentius adhuc ex Capitulatione Leopoldi I. apparet, cuius verba integra apponere liceat,

F 2

ceat,

1) PFANNER histor. pac. Lib. III. s) Art. V. §. 52,
§. 35.

ceat, ita vt hanc sententiam illi praeferamus: *Wir sollen und wollen auch hinführo keinen Zoll von neuem geben, noch einige alte erhöhen lassen, es seyn dem alter und jeder sieben Churfürsten Wissen, Willen, Zulassung und Collegial-Rath, mit einbelligem Schluß also und dergestalt vorgegangen, daß keines Churfürsten Widerred oder Dissens dargegen, sondern aller und jeder dorer Collegial Stimmen einmüthig seyn, massen wir dießfalls die maiora nicht attendiren, auch ohne vorbergehende unanimita, den Supplicirenden mit seinem Begehren gänzlich hinweg und abweisen.*

§. XI.

Iam quamquam superessent nonnulla huius argumenti capita, vtpote de scamno transverso in iudicio principum, de controuersis super praecedentia Electorum hac tempestate agitatis, de superioritate territoriali, quam aeuo illo ortam esse quidam somniarunt, de labibus, quibus obnoxia fuerunt summa Imperii iudicia, de re monetaria tunc temporis maxime corrupta per genus nummorum, quos vulgo vocare solent *die Kipper und Wipper*, aliisque; veremur tamen, ne harum rerum expositio limites libelli academici sit egressura: quare iam finem huic scriptiunculae imponere haud dubitamus, cuius eo faciliorem veniam ab arbitris sapientissimis impetraturos nos esse speramus, quo liberalior esse solet eorum in iuuenes, qui primum animum ad scribendum appulerunt, benignitas atque indulgentia.

Leipzig, Diss; 7786 K-z

ULB Halle

3

004 810 341

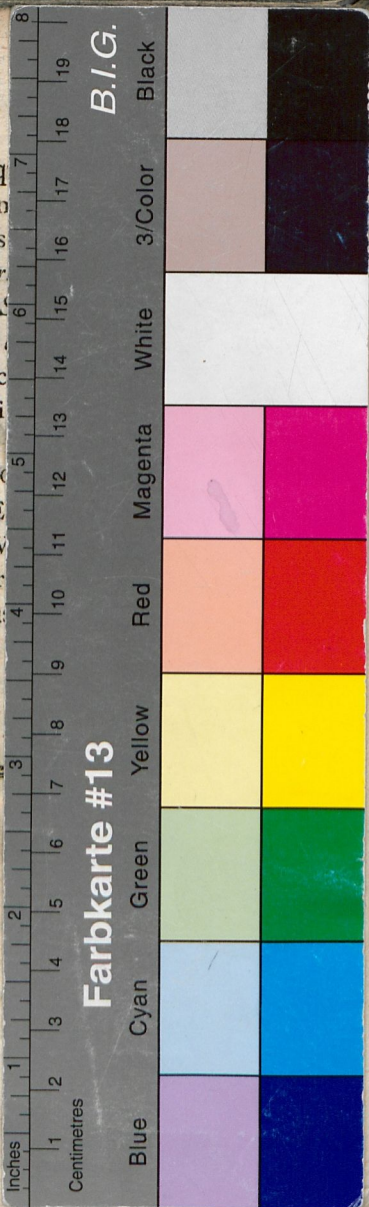

f

Sb.

178631.919

B E L L V M 8/5
T R I C E N N A L E
M V T A T I O N I B V S I V R I S P V B L I C I
F O E C V N D V M
D I S S E R T A T I O P R I O R

Q V A M
A M P L I S S I M I P H I L O S O P H O R V M O R D I N I S
A V C T O R I T A T E

D. XXVII. SEPT. MDCCLXXXVI

H. L. Q. C.

P V B L I C E D E F E N D E T

M. G O D O F R. L V D O V I G V S W I N C K L E R

I. V. B.

A S S V M T O S O C I O

F R I D E R. A V G V S T O F E R D I N A N D O
L I N D E M A N N

D R E S D E N S I

L I P S I A E
E X O F F I C I N A S A A L B A C H I A

